

Uwagę zwracała różnorodność form składowych programu konferencji. Prócz konwencjonalnych referatów uczestnicy mogli wysłuchać wspomnianej dyskusji metodologicznej, zapoznać się z elektroniczną prezentacją zasławskiej wystawy, wreszcie obejrzeć film dokumentalny będący wizualnym zapisem ekspedycji zorganizowanej przez Białoruskie Archiwum Historii Mówionej w celu uzyskania relacji osób pamiętających wydarzenia 1939 roku i zamieszkujących pas wzdłuż niegdysiejszej granicy polsko-sowieckiej (fragment w okolicach Głębokiego). Zwieńczeniem konferencji było uroczyste wręczenie nagród zwycięzcom konkursu uczniowskiego „Rok 1939 we wspomnieniach mieszkańców Białorusi”.

Należy podkreślić, że referaty wywoływały bardzo żywą reakcję słuchaczy. Niemal każdy skłaniał do formułowania przez audytorium pytań i podejmowania dyskusji z autorami wystąpień. Powstawało wrażenie, iż spór — pozostając merytorycznym — wykracza poza konwencjonalne schematy charakterystyczne dla przedsięwzięć podobnego typu. Można dodać, że tym samym prezentowana konferencja bardzo korzystnie wyróżniała się na tle wielu innych wydarzeń typu konferencyjnego.

Z polskiej perspektywy Wrzesień 1939 roku jest jedną z najtragiczniejszych kart historii. To absolutnie zrozumiałe. Warto więc pamiętać, że z punktu widzenia sąsiednich narodów, zwłaszcza Białorusinów i Ukraińców, oceny tych wypadków nie są tak jednoznaczne. I bynajmniej nie musi być to efekt — obecnej dziś zwłaszcza na Białorusi — (post)sowieckiej interpretacji Września. Kłopot, przed jakim stoją przynajmniej niektórzy tamtejsi historycy, interesująco ujął jeden ze współorganizatorów konferencji — prof. Aleksander Smalańczuk. Stwierdził on, że 1939 rok dla Białorusinów to z jednej strony doniosły fakt zjednoczenia ich narodu, z drugiej jednak ogrom indywidualnych tragedii Białorusinów, będących tegoż zjednoczenia następstwem.

Piotr Cichoracki

Sprawozdanie z III interdyscyplinarnej konferencji naukowej *Kresy Wschodnie Rzeczypospolitej — ludzie stamtąd,* Wrocław 5–6 grudnia 2014

W dniach 5 i 6 grudnia 2014 roku w murach Instytutu Historycznego Uniwersytetu Wrocławskiego odbyła się konferencja naukowa poświęcona współczesnej historii Kresów. Jej celem było ukazanie takich problemów, jak: deportacje obywateli Rzeczypospolitej dokonane w latach 1939–1946; zbrodnie UPA na ludności polskiej 1943–1947 i akcja „Burza” na Kresach Wschodnich. Uroczystego otwarcia konferencji dokonała Dyrekcja Instytutu Historycznego. Następnie głos zabrali prof. Krzysztof Kawalec — opiekun Studenckiego Koła Naukowego Historyków im. Karola Maleszkińskiego i Medard Masłowski — prezes Fundacji „Polskie Kresy Wschodnie — Dziedzictwo i Pamięć”.

Po części kurtuazyjnej miała miejsce część *stricto* naukowa, w której to na początku swój wykład inauguracyjny wygłosił dr hab. Piotr Cichoracki. Wykład

odnosił się do sytuacji społeczno-politycznej w województwach wschodnich II RP w przededniu wybuchu II wojny światowej. Wystąpienie Piotra Cichorackiego stanowiło znakomity pretekst do rozważań nad późniejszymi wydarzeniami na Kresach Wschodnich. W tej części dokonano także podsumowania poprzednich edycji konferencji.

W pierwszym dniu konferencji odbyły się cztery sesje. Swoje wystąpienia mieli kolejno: Tomasz Bożerocki (LEU); mgr Jarosław Kola (UAM); mgr Marcin Jędrysiak (UWr), mgr Grzegorz Bednarczyk (UMCS); mgr Katarzyna Odrzywołek (UP w Krakowie); mgr Ewa Dyngosz (UP w Krakowie); mgr Krzysztof Łagojda (UWr); mgr Anna Popławska (UM w Szczecinie); mgr Aleksandra Ziober (UWr); mgr Marta Rogaczewska (UWr); Olga Kowalczyk (UWr); mgr Judyta Rebizant (UR); mgr Piotr Piss (UWr); mgr Piotr Brydak (UR); mgr Andrzej Tichomirow oraz mgr Kamil Śladewski (UO). Tomasz Bożerocki próbował ustalić, czy dowództwo AK postępowało na obszarze Wileńszczyzny zgodnie z rozkazem równości wszystkich narodów. W kolejnym referacie Jarosław Kola odniósł się do prawnej koncepcji ludobójstwa oraz do stanu faktycznego wydarzeń, jakie rozegrały się 28 lutego 1944 roku w Hucie Pieniackiej. Następny prelegent zastanowił się nad specyficznym rysem ukraińskiej myśli konstytucjonalistycznej (1905–1939), jakim jest traktowanie czynnika etnicznego jako determinanty statusu prawnego jednostki (lub terytorium). Grzegorz Bednarczyk w swoim wystąpieniu podjął kwestie związane z akcją „Burza” i różnymi sposobami jej prezentowania w polskiej publicystyce i historiografii w okresie PRL oraz po 1989 roku. Referat Katarzyny Odrzywołek oscylował wokół problemu deportacji polskich Żydów do ZSRR. Następnie głos zabrała Ewa Dyngosz, wygłaszając referat na temat Kresów Wschodnich w pamięci Sybiraków na podstawie wspomnień zebranych przez Centrum Dokumentacji Zsyłek, Wypędzeń i Przesiedleń. W dalszej części konferencji wystąpił Krzysztof Łagojda, który przedstawił nieznanne w szerszej literaturze aspekty życia codziennego rodzin katyńskich, którym udało się uniknąć kwietniowej deportacji do Kazachstanu (13 kwietnia 1940 roku). Kolejna prelegentka, Anna Popławska, zastanawiała się nad pamięcią o deportacji w różnych nośnikach i miejscach pamięci. Nieco inny charakter miało wystąpienie Aleksandry Ziober, która zaprezentowała testament Jana Massalskiego z 1662 roku. Następnie głos zabrały Marta Rogaczewska i Olga Kowalczyk, które przedstawiły kolejno kwestie dotyczące powojennych losów Hugona Steinhausa i sposoby przedstawiania na kartach podręczników, zeszytów ćwiczeń, programów nauczania, wysiedleń i wysiedlanych z terenów Kresów Wschodnich w latach 1944–1946. Bardzo ciekawy temat podjęła Judyta Rebizant, która zajęła się w swoim wystąpieniu antypolską działalnością oddziału Iwana Szpontaka na terenie powiatu lubaczowskiego (kwiecień–lipiec 1944 roku). W ostatniej sesji głos zabrali Piotr Piss i Piotr Brydak, którzy zajęli się takimi zagadnieniami, jak antypolska propaganda na Litwie w okresie międzywojennym i nieistniejące cerkwie Pogórza Przemyskiego. Ostatnimi prelegentami w tym dniu byli Andrzej Tichomirow i Kamil Śladewski. W swoich wystąpieniach zastanawiali się oni nad polskimi miejscami pamięci Grodna i nad rolą generała Klemensa Rudnickiego w czasie tworzenia zrębów Związku Walki Zbrojnej we Lwowie.

Drugi dzień konferencji także był podzielony na cztery sesje. W tym dniu swoje referaty wygłosili: mgr Anna Varanytsya (NAN Ukrainy; Lwów); mgr Rafał Leszczyński (UWr); mgr Magdalena Gibiec (UWr); mgr Marta Hartenberger (UKW); Elżbieta Kwiecińska (UW); mgr Joanna Siekiera (UWr); mgr Waldemar Wołkanowski (UO); mgr Dmitryi Panto (KUL); Wiesława Račickaja (VU, Litwa); mgr Ana Okuskaite (UMK); mgr Irmina Szmalec (UW); mgr Agata Kupracz (UŁ); mgr Michał Praski (UO); Oliwia Kropornicka (UJ) i mgr Tomasz Szygulski (UP w Krakowie). Jako pierwsza głos zabrała Anna Varanytsya, która przedstawiła referat na temat polskich ukrajinofilów i ukraińskich polonofilów w Galicji w drugiej połowie XIX–na początku XX wieku na przykładzie nauczycieli szkół ludowych. Kolejnym prelegentem był Rafał Leszczyński z referatem dotyczącym mitu „kresowej” Tarnopolszczyzny a jej międzypokoleniowego przekazu kulturowego. W następnych dwóch wystąpieniach Magdalena Gibiec i Marta Hartenberger zajęły się kolejno problemem ukraińskiej i polskiej opinii publicznej wobec pacyfikacji Galicji Wschodniej w 1930 roku w świetle „Diła” oraz „Słowa Polskiego” oraz rekonstrukcją językowo-kulturowego obrazu Polaka utrwalonego w mentalności sąsiadów — Ukraińców. Potem głos zabrali Elżbieta Kwiecińska, Joanna Siekiera, Waldemar Wołkanowski i Dmitryi Panto. W swoich referatach skupili się oni na następujących zagadnieniach: koncepcji misji cywilizacyjnej w pracach polskich i ukraińskich historyków galicyjskich w drugiej połowie XIX wieku; historii dzieci z Pahiatua — z Kresów na Antypody; różnorodności losów przedstawicieli środowiska sportowego Wilna w obliczu II wojny światowej i deportacji w 1936 roku — Krasnodolsk. Ciekawą tematykę podjęły w swoich wystąpieniach Wiesława Račickaja i Ana Okuskaite. Naświetliły one problem dwujęzyczności w języku młodzieży polskiego pochodzenia w Wilnie i sytuację językową oraz funkcjonowanie polskiej szkoły w Dziewieniszkach w społeczeństwie wielogwarowym. W dalszej części konferencji wystąpili Irmina Szmalec i Michał Antonowicz (UMK). W swoich ciekawych wystąpieniach podjęli oni problem konfliktów i prób porozumienia w relacjach litewsko-polskich w przededniu oraz w czasie II wojny światowej oraz twórczości Jarosławy Pawluk. W ostatniej sesji drugiego dnia głos zabrali Agata Kupracz, Michał Praski, Oliwia Kropornicka i Tomasz Szygulski. Referenci przedstawili wystąpienia dotyczące relacji świadka Rzezi Wołyńskiej; przykładów współpracy polskiego i ukraińskiego podziemia niepodległościowego; zbrodni wołyńskiej; dziedzictwa przeszłości i problemu jego współczesnej interpretacji oraz stosunku OUN-UPA do polsko-ukraińskich rodzin na Kresach Wschodnich. Ważnym uzupełnieniem konferencji było zaproszenie referentów i gości do wykładu dr Krystyny Rutkowskiej. Organizatorzy przygotowali także ciekawą debatę na temat dziedzictwa kultury kresowej na Dolnym Śląsku.

Ze względu na skrótowy charakter niniejszego opracowania zaprezentowano jedynie główne tezy wystąpień i naszkicowano przebieg obrad w okrojonej formie. Przedstawione referaty i koreferaty zostaną zebrane w monografii naukowej, która zostanie przygotowana w 2015 roku.

Z uwagi na jej ciekawą formułę oraz charakter konferencja stanowiła znakomite forum dyskusji i wymiany poglądów. Organizatorzy wyszli z założenia, że tego typu spotkanie przyczyni się do zacieśnienia współpracy naukowej między różny-

mi ośrodkami. Przybyło sporo osób emocjonalnie związanych z historią Kresów Wschodnich. Uczestnicy wyrazili przekonanie, iż pogłębiona refleksja jest niezwykle potrzebna, szczególnie w obliczu współczesnych stosunków polsko-białoruskich, polsko-litewskich i polsko-ukraińskich.

Rafał Leszczyński

Laureaci nagrody „Przeglądu Wschodniego” 1993–2013

Po raz 21. przyznane zostały nagrody warszawskiego czasopisma „Przegląd Wschodni” (za rok 2013). Redakcja „Wrocławskich Studiów Wschodnich” zamieszcza z tej okazji listę wszystkich dotychczasowych laureatów tego prestiżowego wyróżnienia honorującego wybitne osiągnięcia badawcze z dziedziny szeroko rozumianej tematyki wschodniej.

1993 — Nagroda Krajowa: Stanisław Sławomir Nicieja (Opole), Edmund Małachowicz (Wrocław)

1994 — Nagroda Krajowa: Piotr Eberhardt (Warszawa), Andrzej Nowak (Kraków)

Nagroda Zagraniczna: Daniel Beauvois (Paryż), Władimir Djakow (Moskwa)

1995 — Nagroda Krajowa: Jan K. Ostrowski (Kraków), Jerzy T. Petrus (Kraków)

Nagroda Zagraniczna: Bohdan Osadczyk (Berlin)

Nagroda Specjalna: Roman Aftanazy (Wrocław)

1996 — Nagroda Krajowa: Andrzej Peplowski (Warszawa)

Nagroda Zagraniczna: Jewgenij Gorelik (Mińsk)

Nagroda Specjalna: Natalia Lebediewa (Moskwa)

1997 — Nagroda Krajowa: Leszek Zasztowt (Warszawa), Kazimierz Krajewski (Warszawa)

Nagroda Zagraniczna: Natalia Jakowenko (Kijów), Jarosław Hrycak (Lwów)

Nagroda Specjalna: Roman Dzwonkowski SAC (Lublin), Norman Davies (Oxford)

1998 — Nagroda Krajowa: Barbara Stoczewska (Kraków), Leon Popek (Lublin)

Nagroda w kategorii publicystyki: Andrzej Grajewski (Bielsko-Biała)

Nagroda Specjalna: Jerzy Kłoczowski (Lublin)

1999 — Nagroda Krajowa: Piotr Paszkiewicz (Warszawa), Grzegorz Motyka (Warszawa)

Nagroda Zagraniczna: Leonid Gorizontow (Moskwa)

Nagroda Specjalna: Antoni Kuczyński (Wrocław)